

Sygn. akt **XXVIII C 2394/22**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia **7 marca 2024 roku**

Sąd Okręgowy w Warszawie XXVIII Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia del. Michał Maj

Protokolant: sekretarz sądowy Julia Kraszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu **7 marca 2024 roku** w Warszawie

sprawy z powództwa **A. B. i B. B.**

przeciwko **(...) Bank (...) Spółka Akcyjna w W.**

o ustalenie i zapłatę, ewentualnie o ustalenie i zapłatę

1. ustala, że nie istnieje stosunek prawny wynikający z umowy kredytu numer (...)z dnia 2 lipca 2007 roku,
2. zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę **251.176,28 zł (dwieście pięćdziesiąt jeden tysięcy sto siedemdziesiąt sześć złotych 28/100)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia **30 listopada 2023 roku** do dnia zapłaty,
3. oddala powództwo w pozostałej części,
4. zasądza tytułem zwrotu kosztów procesu od pozwanego na rzecz powodów kwotę **11.834 zł (jedenaście tysięcy osiemset trzydzieści cztery złote)** z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia uprawomocnienia się niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty.

Sygn. akt **XXVIII C 2394/22**

UZASADNIENIE

Strona powodowa (dalej także jako: kredytobiorca, konsument) wniosła o:

- ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu zawartej przez strony,
- zasądzenie od pozwanego kwoty 251.376,28 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 16.03.2021 r. do dnia zapłaty.

Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 2.07.2007 r. pomiędzy stroną powodową a (...) Bank (...) S.A. (poprzednikiem prawnym pozwanego) została zawarta umowa kredytu nr (...), składająca się z Części Szczególnej Umowy (dalej: CSU) i Części Ogólnej Umowy (dalej: COU), o następującej treści.

Kredyt denominowany został udzielony w złotych w kwocie, stanowiącej równowartość 145.704,36 CHF (§ 1 ust. 1 CSU).

Przeznaczeniem kredytu była spłata kredytu zaciągniętego w Banku (...) S.A. za zakup nieruchomości we W. przy ul. (...) lokal (...) (§ 1 ust. 2 CSU).

Okres kredytowania trwa od 2.07.2007 r. do 5.06.2042 r. (§ 1 ust. 3 CSU).

Kredyt mieszkaniowy (...) jest udzielany w złotych (§ 1 ust. 1 COU).

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, kwota kredytu wypłacona w złotych, zostanie określona poprzez przeliczenie na złote kwoty wyrażonej w walucie, w której kredyt jest denominowany, według kursu kupna tej waluty, zgodnie z Tabelą kursów, obowiązującą w banku w dniu uruchomienia środków, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych (§ 1 ust. 2 COU).

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, zmiana kursu waluty oraz zmiana wysokości spreadu walutowego wpływa na wypłacane w złotych przez bank kwoty transz kredytu oraz na spłacane w złotych przez kredytobiorcę kwoty rat kapitałowo-odsetkowych (§ 1 ust. 3 pkt 1 COU).

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, ryzyko związane ze zmianą kursu waluty ponosi kredytobiorca, z uwzględnieniem § 11 ust. 2-4 oraz § 18 ust. 6 (§ 1 ust. 3 pkt 2 COU).

Oprocentowanie kredytu ustalane jest według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę odpowiedniej stopy procentowej bazowej oraz marży banku (§ 2 ust. 1 COU).

Stopa bazowa odpowiada obowiązującej w ostatnim dniu roboczym przed dniem uruchomienia środków stawce LIBOR 3M – w przypadku kredytów denominowanych w USD lub CHF (§ 2 ust. 2 pkt 3 COU).

Całkowity koszt kredytu może ulec zmianie w przypadku zmiany kursów walut (§ 5 ust. 2 pkt 7 COU).

Bank pobiera następujące prowizje i opłaty z tytułu udzielanego kredytu: prowizję za zmianę waluty kredytu – liczoną procentowo od kwoty pozostającej do spłaty (§ 6 ust. 1 pkt 4 COU).

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, prowizje pobierane są w złotych, w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej (§ 7 ust. 6 COU).

Do przeliczenia kwot prowizji z waluty polskiej na złote, stosuje się kurs sprzedaży danej waluty według Tabeli kursów, obowiązującej w banku w dniu zapłaty prowizji, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych (§7 ust. 7 COU).

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, wypłata środków następuje w złotych, w kwocie stanowiącej równowartość wypłaconej kwoty wyrażonej w walucie obcej (§ 11 ust. 2 COU).

Do przeliczeń kwot walut uruchamianego kredytu stosuje się kurs kupna waluty obcej według Tabeli kursów obowiązującej w banku w dniu wypłaty środków, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych (§11 ust. 3 COU).

W przypadku kredytów denominowanych, gdy przyznana kwota kredytu, na skutek różnic kursowych, okaże się na dzień uruchomienia ostatniej transzy kredytu kwotą: 1/ przewyższającą kwotę wymaganą do realizacji celu określonego w § 1 ust. 2 CSU, bank uruchomi środki w wysokości, stanowiącej równowartość w walucie kredytu kwoty niezbędnej do realizacji tego celu oraz dokona pomniejszenia salda zadłużenia poprzez spłatę kwoty niewykorzystanej, 2/ niewystarczającą do realizacji celu, określonego w § 1 ust. 2 CSU, kredytobiorca zobowiązany jest do uzupełnienia brakującej kwoty ze środków własnych (§11 ust. 4 COU).

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej: 1/ harmonogram spłat kredytu wyrażony jest w walucie, w której kredyt jest denominowany, 2/ spłata następuje w złotych, w równowartości kwot wyrażonych w walucie obcej, 3/ do przeliczeń wysokości rat kapitałowo-odsetkowych spłacanego kredytu stosuje się kurs sprzedaży danej waluty

według Tabeli kursów obowiązującej w banku w dniu spłaty, w momencie dokonywania przeliczeń kursowych (§ 13 ust. 7 COU).

Dowód: umowa – k. 30-42.

W dacie zawarcia powyższej umowy obowiązywały „Ogólne warunki udzielania przez (...) Bank (...) S.A. kredytu mieszkaniowego (...) z maja 2007 r. o następującej treści.

Tabela kursów to aktualna „Tabela kursów walutowych (...) Bank (...) S.A.” obowiązująca w banku w momencie dokonywania przeliczeń kursowych. Tabela kursów jest udostępniana klientom na tablicy ogłoszeń w placówkach banku oraz publikowana na stronie internetowej banku (§ 1 ust. 19).

W przypadku kredytu denominowanego w walucie obcej, wypłata środków następuje w złotych, na warunkach określonych w umowie o kredyt (§ 6 ust. 6).

Dowód: ogólne warunki – k. 37-42.

Zawarcie powyższej umowy zostało poprzedzone złożeniem przez stronę powodową zaakceptowanego przez bank wniosku o udzielenie kredytu w kwocie 325.000 zł, w walucie CHF.

W treści wniosku znajdowała się adnotacja o następującej treści: „Oświadczam, iż zostałem/-łam poinformowany/-a przez (...) Bank (...) S.A. o ponoszeniu przeze mnie ryzyka, wynikającego ze zmiany kursu waluty, w przypadku zaciągnięcia kredytu (...) denominowanego w walucie obcej oraz przyjmuję do wiadomości i akceptuję to ryzyko.”

Dowód: wniosek – k. 185-193.

Kredyt został uruchomiony kwotą łącznie 323.875,62 zł. Strona powodowa uiściła wobec pozwanego w okresie od dnia 2.07.2007 r. do dnia 28.10.2021 r. łącznie kwoty:

- 251.037,28 zł tytułem spłaty rat kredytu,

- 200 zł tytułem opłat za zaświadczenia,

-139 zł tytułem opłat za monity i wezwania.

Dowód: zaświadczenie – k. 47-53.

W dniu 2.02.2024 r. stronie powodowej zostało doręczone pismo, w którym pozwany oświadczył, że korzysta z prawa zatrzymania do czasu zaofiarowania przez stronę powodową świadczenia wzajemnego banku w kwocie 323.875,62 zł tytułem wypłaconego i wykorzystanego kapitału kredytu albo zabezpieczenia roszczenia o jego zwrot.

Dowód: oświadczenie wraz z potwierdzeniem nadania i odbioru - k. 295-315.

Strona powodowa zna, rozumie i akceptuje skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadza się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: oświadczenie – k. 268-271.

Celem kredytu było uzyskania środków na spłatę wcześniejszego kredytu w Banku (...) S.A. indeksowanego do CHF, przeznaczonego na zakup lokalu mieszkalnego przeznaczonego na zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych kredytobiorców. Nieruchomość ta nie była wynajmowana ani wykorzystywana do prowadzenia działalności gospodarczej. Pod adresem lokalu od 2018 r. jest zarejestrowana działalność gospodarcza powoda z zakresu operacji obrazem, której powód nie wykonywał w lokalu. Powód nie rozliczał kosztów kredytowych w kosztach swojej działalności gospodarczej.

Postanowienia umowy kredytu dotyczące powiązania z kursem waluty obcej i sposobu przeliczeń kursowych nie zostały indywidualnie uzgodnione przez strony. Przed zawarciem umowy przedstawiciel banku nie udzielił informacji, jak sposób bank ustala wysokość kursów walut obcych i spreadu, jak ryzyko kursowe związane z kredytem przekłada się na wysokość rat i zadłużenia kredytobiorców, nie przedstawił historycznego wykresu kursu CHF/PLN, nie przedstawił symulacji obrazującej wpływ zmian kursu CHF/PLN na wysokość rat kredytu i zadłużenie wyliczane w PLN. W czasie zawierania umowy kredytobiorcy nie mieli dochodów ani oszczędności w CHF. Kredytobiorcy są małżonkami w ustroju ustawowej wspólności majątkowej. Kredytobiorcy zorientowali się, że umowa zawiera niedozwolone postanowienia umowne w 2021 r. Kredytobiorcy znają, rozumieją i akceptują skutki stwierdzenia nieważności umowy oraz nie zgadzają się na utrzymanie w mocy zawartych w umowie niedozwolonych postanowień umownych.

Dowód: przesłuchanie stron – k. 324-325.

Podstawę ustaleń faktycznych stanowiły wymienione dokumenty, których treść ani autentyczność nie była kwestionowana przez strony, oraz zeznania strony, które były spójne, logiczne, konsekwentne i pobawione sprzeczności oraz znajdowały potwierdzenie w pozostałych dowodach. Powyższe dowody były wystarczające dla oceny stanowisk i żądań stron, a pozostałe dowody nie miały istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Dowód z opinii biegłego został pominięty, ponieważ rozpoznanie sprawy nie wymagało wiadomości specjalnych (art. 278 § 1 k.p.c.).

Zeznania świadka A. C. były nieprzydatne dla ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, ponieważ świadek nie znał żadnych okoliczności zawarcia umowy.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jest zasadne.

Status konsumenta.

Dowody przeprowadzone w sprawie nie budzą wątpliwości co do tego, że umowa kredytu wiąże się z działalnością gospodarczą pozwanego, a zarazem brak jest takiego związku w przypadku kredytobiorcy, a zatem należy go uznać za konsumenta (art. 22¹ k.c.).

Indywidualne uzgodnienia.

Ciężar dowodu, że postanowienia umowy wprowadzające powiązanie kredytu z kursem CHF i określające sposób przeliczeń kursowych zostały indywidualnie uzgodnione, spoczywał na banku (art. 385¹ § 4 k.c.), który temu ciężarowi nie sprostał - nie można bowiem uznać „wyboru waluty” kredytu przez konsumenta za negocjacje, skoro sprowadza się to jedynie do zatwierdzenia jednej z kilku możliwości oferowanych przez bank, zaś sam sposób przeliczania kursów walut był ustalany jednostronnie przez bank.

Sama kwota kredytu (w CHF) nie była uzgodniona indywidualnie, ponieważ ustalenia określonej kwoty franków szwajcarskich dokonał pozwany bank – kredytobiorca we wniosku kredytowym wskazał określoną kwotę w PLN, natomiast bank dokonał jej przeliczenia na CHF według swojej tabeli kursowej, a zatem bez uzgodnienia z konsumentem – podanie kwoty kredytu w walucie obcej było konieczne z uwagi na konstrukcję kredytu denominowanego i nie wynikało z woli konsumenta, którego celem było uzyskanie środków w PLN, skoro miały one być przeznaczone na realizację celu mieszkaniowego w Polsce.

Klauzula ryzyka kursowego.

Klauzula ryzyka kursowego (§ 1 ust. 1 CSU umowy w zakresie określającym kwotę kredytu w walucie CHF) określał główne świadczenie umowy kredytu, lecz nie został sformułowany w sposób jednoznaczny (art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c.), ponieważ analiza treści umowy i okoliczności jej zawarcia nie pozwala na stwierdzenie, że kredytobiorca został należycie poinformowany o konsekwencjach ryzyka kursowego związanego z umową. Informacja ta powinna jednoznacznie wskazywać na to, że ryzyko kursowe jest nieograniczone i obejmować realne przykłady obrazujące charakter tego ryzyka i jego potencjalne skutki, w tym w szczególności historyczny wykres kursu CHF/PLN za okres co najmniej kilkunastu lat i symulację wpływu wzrostu tego kursu o co najmniej kilkadziesiąt procent na wysokość rat kredytu i zadłużenia kredytobiorcy liczone w PLN. Tymczasem informacje udzielone przez pozwanego bank tych wymogów nie spełniały. Wobec tego należało uznać, że klauzula ryzyka kursowego kształtuje prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c.), skoro pomimo nieuzyskania stosownych informacji konsument, który nie miał dochodów ani oszczędności w CHF, został obciążony nielimitowanym ryzykiem zmiany kursu tej waluty, przed którym nie był w stanie zabezpieczyć się w żaden sposób.

Klauzula ryzyka kursowego w umowie kredytu denominowanego w walucie obcej określa samą kwotę kredytu, czyli najistotniejsze postanowienie umowy kredytu. A zatem nie ma w ogóle możliwości, aby „luka” powstała po tej klauzuli mogła zostać uzupełniona przepisem prawa krajowego.

Klauzule przeliczeniowe.

Klauzule przeliczeniowe (§ 1 ust. 2 COU, § 11 ust. 3 COU i § 13 ust. 7 pkt 3 COU) nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (art. 385⁽¹⁾ § 1 zd. 2 k.c.), tj. prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG), ponieważ ich treść nie pozwala na stwierdzenie, w jaki sposób pozwanego bank ustala kurs CHF dla celu wykonania umowy kredytu, a także kształtują one prawa i obowiązki konsumenta sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c.). W oparciu o te postanowienia kredytobiorca został obciążony koniecznością pokrywania kosztów spreadu, pomimo że koszty te nie odpowiadały żadnej usłudze świadczonej przez bank na rzecz klienta, a w umowie brak jest jednoznacznej informacji o tym, że konsument ponosi takie koszty, jaka jest ich wysokość i z czego one wynikają. Ponadto klauzule przeliczeniowe dawały pozwanemu bankowi całkowitą swobodę w sposobie kształtowania wysokości kursu waluty obcej, ponieważ postanowienia umowy w żaden sposób nie precyzowały, w oparciu o jakie zasady kurs waluty obcej miał być ustalany przez bank, a zatem bank mógł ustalić ten kurs na dowolnym poziomie. W rezultacie bank w oparciu o klauzule przeliczeniowe uzyskał rzeczywistą możliwość dowolnego kształtowania wysokości świadczeń kredytobiorcy, co jest w oczywisty sposób sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta.

Należy przy tym zwrócić uwagę, że konstrukcja kredytu denominowanego determinowała to, że zakres swobody banku w kształtowaniu praw i obowiązków stron był jeszcze dalej idący aniżeli przy kredycie indeksowanym. Mianowicie w kredycie indeksowanym kwota kredytu była od początku podana w PLN, a zatem umowa przewidywała wprost wysokość świadczenia, które ma spełnić bank. Natomiast z uwagi na fakt, że w kredycie denominowanym kwota kredytu była wskazana w CHF, a jej wypłata była dokonywana w PLN po dokonaniu przeliczenia przez bank, oznaczało to, że w tego rodzaju kredycie bank decyduje nie tylko o wysokości świadczeń spełnianych przez kredytobiorcę, ale także o wysokości świadczenia spełnianego przez siebie.

Sąd dokonał oceny, czy postanowienia umowne są niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), według stanu z chwili zawarcia umowy.¹ Tym samym dla powyższej oceny nie miały żadnego znaczenia okoliczności takie jak sposób wykonywania umowy, wieloletnie wykonywanie umowy przez kredytobiorcę bez żadnych zastrzeżeń, faktyczny sposób ustalania wysokości kursów waluty obcej przez bank i ich relacja do innych kursów występujących na rynku, późniejsze zmiany regulaminu pozwanego banku, późniejsze zmiany stanu prawnego (w szczególności wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy - Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw) czy kwestia ewentualnego zawarcia przez strony aneksu do umowy kredytu upoważniającego kredytobiorcę do spłaty rat kredytu bezpośrednio w walucie

obcej. Dla oceny abuzywności klauzul przeliczeniowych nie miało znaczenia, że wybór kredytu powiązanego z kursem waluty obcej pozwalał kredytobiorcy na skorzystanie z niższego oprocentowania (LIBOR CHF).

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., niedozwolone postanowienia umowne nie wiążą konsumenta, zatem brak jest podstaw do modyfikacji tych postanowień lub uznania, że nie wiążą one konsumenta jedynie w pewnym zakresie ani uzupełnienia powstałej po tych postanowieniach „luki” jakkolwiek treścią, w tym w szczególności przepisami prawa krajowego.

Odmienne zapatrywanie byłoby sprzeczne z brzmieniem oraz celem przepisów art. 385¹ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG.² Przede wszystkim zaś uzupełnienie umowy przepisem prawa krajowego nie może mieć miejsca w sytuacji, w której usunięcie z umowy nieuczciwego warunku prowadzi do jej nieważności, która jest akceptowana przez konsumenta,³ zaś w niniejszej sprawie kredytobiorca nie zgodził się na obowiązywanie umowy z nieuczciwymi warunkami ani na uzupełnienie jej treści przepisem prawa krajowego, natomiast wyraził zgodę na stwierdzenie nieważności umowy, będąc świadomym wynikających z tego konsekwencji. Co więcej, przepisem krajowym służącym uzupełnieniu treści umowy nie mógłby być art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym od dnia 24.01.2009 r., ponieważ jest on przepisem prawa krajowego o charakterze ogólnym, który nie ma zastosowania konkretnie do umów zawieranych pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem⁴, a ponadto ma on zastosowanie tylko „jeżeli przedmiotem zobowiązania jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej” (art. 358 § 1 k.c.), a zatem nie dotyczy on zobowiązań wynikających z umowy kredytu denominowanego w walucie obcej, w której jedynie kwota kredytu została wyrażona w walucie polskiej, natomiast wszystkie zobowiązania (wyplata kredytu przez bank i spłata rat kredytowych przez kredytobiorcę) zostały oznaczone w walucie polskiej.

Klauzule przeliczeniowe określają świadczenia główne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., ponieważ nie tylko samo powiązanie kredytu z walutą obcą, ale również sposób dokonywania przeliczeń kursowych koniecznych do realizacji takiej umowy określają samą istotę umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej. Uznanie tych klauzul za niedozwolone postanowienia umowne skutkuje nieważnością całej umowy kredytu⁵ (art. 58 § 1 k.c.), ponieważ skoro określają one sposób wykonania umowy kredytu, to bez nich nie jest wiadomo, jak ta umowa ma być wykonywana, a zatem umowa ta po wyłączeniu z niej klauzul przeliczeniowych nie może dalej obowiązywać (w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG).

Należy przy tym mieć na uwadze, że w przypadku kredytu denominowanego, który podlegał wypłacie tylko w PLN, skutek w postaci nieważności umowy wobec stwierdzenia abuzywności klauzuli przeliczeniowej dotyczącej wypłaty kredytu w złotych po kursie kupna banku jest jeszcze bardziej ewidentny aniżeli w przypadku innych umów kredytu powiązanych z walutą obcą. Skoro bowiem kwota kredytu była wyrażona w CHF, lecz wypłata kredytu była możliwa tylko w PLN, to wyłączenie z umowy regulującej sposób przeliczenia CHF na PLN dla celu wypłaty kredytu powoduje, że nie jest w ogóle możliwe ustalenie kwoty PLN, w której kredyt ma zostać wypłacony, a tym samym nie jest możliwe ustalenie treści podstawowego świadczenia banku, o którym mowa w art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe. Stanowisko to znajduje oparcie w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wskazał, że „umowa jest umową kredytu denominowanego, w której określono kwotę kredytu w walucie obcej i przewidziano jednocześnie, że wypłata powinna nastąpić w złotych. Eliminacja klauzuli przeliczeniowej w takiej umowie sprawia, że nie wiadomo, jaką kwotę powinien wypłacić bank. Oznacza to, że brakuje niezbędnego elementu konstrukcyjnego stosunku prawnego i niemożliwe jest jego uzupełnienie.”⁶ Faktem jest, że w dawniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego dopuszczano możliwość utrzymania w mocy umowy kredytu denominowanego po stwierdzeniu bezskuteczności niedozwolonych klauzul przeliczeniowych przez uznanie, że kwotą kredytu nie jest kwota wskazana w umowie w CHF,⁷ lecz kwota faktycznie wypłacona przez bank w PLN, jednak zabieg ten de facto stanowi niedopuszczalną ingerencję Sądu w treść umowy kredytu wykraczającą poza ramy wynikające z art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG, która została wprost wykluczona w aktualnym orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości.⁸

Bezwzględna nieważność umowy.

Brak jest podstaw do uznania umowy kredytu za bezwzględnie nieważną. Zawieranie umów kredytu powiązanych z walutą obcą (indeksowanych i denominowanych) jest i było dopuszczalne w świetle art. 353¹ k.c. i art. 69 ustawy Prawo

bankowe w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy. Treść umowy nie naruszała także zasady nominalizmu (art. 358 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 23.01.2009 r.), ponieważ przepisy obowiązujące w dacie zawarcia umowy nie zabraniały zawierania umów kredytu w walucie obcej. Jak wyjaśniono wcześniej, postanowienia umowne obciążające kredytobiorcę nieograniczonym ryzykiem kursowym oraz dające bankowi całkowitą swobodę w kształtowaniu kursu waluty obcej stanowią niedozwolone postanowienia umowne (art. 385¹ § 1 k.c.), co wyłącza możliwość uznania ich za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) lub sprzeczne z naturą stosunku prawnego kredytu indeksowanego do waluty obcej (art. 353¹ k.c.).⁹

Interes prawny.

Roszczenie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy wynikającego z nieważności umowy zasługuje na uwzględnienie, ponieważ umowa kredytu jest nieważna, a strona powodowa posiada interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. Mianowicie okres kredytu wskazany w umowie jeszcze nie upłynął, zaś bank stoi na stanowisku, że umowa jest ważna, domaga się od kredytobiorcy zapłaty kolejnych rat kredytu i nie wyraża zgody na wykreślenie z księgi wieczystej hipoteki zabezpieczającej roszczenia banku wynikające z umowy. Wobec tego powództwo kredytobiorcy o zapłatę nie kończyłoby definitywnie sporu stron dotyczącego oceny, czy umowa jest ważna.¹⁰

Świadczenie nienależne.

Nieważność umowy kredytu *ex tunc* oznacza, że wszystkie świadczenia spełnione na jej podstawie stanowią świadczenia nienależne (*condictio sine causa*) podlegające zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 1 k.c. Natomiast fakt, że bankowi przysługuje wobec kredytobiorcy analogiczne roszczenie sam z siebie nie może uzasadniać oddalenia powództwa kredytobiorcy o zapłatę na podstawie art. 411 pkt 2 lub 4 k.c.¹¹ Nie zachodzą także przesłanki do zastosowania art. 409 k.c. lub art. 5 k.c.

Strona powodowa uiściła wobec pozwanego łącznie kwotę 251.037,28 zł tytułem spłaty rat kredytu w okresie objętym żądaniem pozwu, a zatem należność w tej wysokości należało zasądzić na rzecz strony powodowej od pozwanego.

Nieważność umowy kredytu oznacza, że kredytobiorcy nie wiążą nie tylko postanowienia zobowiązujące do regulowania rat kredytu, ale także wszelkich innych należności pobieranych przez bank na swoją rzecz. Tym samym bank powinien zwrócić kredytobiorcy wszelkie pobrane od niego opłaty i prowizje związane z umową kredytu, w tym w szczególności prowizję od udzielenia kredytu, opłatę przygotowawczą, opłaty za podwyższone ryzyko, wyceny, inspekcje itd. Zwrotowi nie podlegają jedynie opłaty i prowizje, które bank pobrał od kredytobiorcy nie w związku z umową kredytu, ale z prowadzeniem rachunku bankowego (opłaty za prowadzenie rachunku, korzystanie z karty płatniczej lub kredytowej itp.), ponieważ nieważność umowy kredytu nie powoduje nieważności umowy o prowadzenie tego rachunku. Wobec tego Sąd zasądził od pozwanego także kwotę 139 zł tytułem zwrotu opłat za monity i wezwania.

Jednocześnie zdaniem Sądu brak jest podstaw dla uwzględnienia żądania zwrotu opłaty za wydanie zaświadczenia stwierdzającego wysokość świadczeń spełnionych przez stronę powodową na rzecz pozwanego banku. Strona powodowa nie wskazała podstawy faktycznej ani prawnej tego żądania oraz nie jest ona dostrzegana przez Sąd. W szczególności uzasadnieniem tego żądania nie może być okoliczność stwierdzenia nieważności umowy kredytu, ponieważ podstawą pobrania tej opłaty nie były postanowienia umowy kredytu, lecz (prawdopodobnie) inne postanowienia lub regulacje, których strona powodowa nie przedłożyła, co czyni niemożliwym dokonanie ich oceny prawnej. Jednocześnie należy zauważyć, że opłata pobrana przez bank nie wydaje się być rażąco wygórowana, a w zamian za nią bank faktycznie wyświadczył konkretną usługę, to jest wydał żądane zaświadczenie, które było przydatne dla strony powodowej, skoro posłużyło jej do wykazania wysokości roszczenia dochodzonego w niniejszej sprawie. Wobec tego Sąd oddalił powództwo w zakresie obejmującym żądanie zasądzenia od pozwanego kwoty 200 zł tytułem zwrotu opłat za zaświadczenia.

Sposób zasądzenia świadczenia.

Solidarność zobowiązania, w tym solidarność czynna musi mieć podstawę w ustawie lub czynności prawnej (art. 369 k.c.), takiej zaś podstawy w przypadku strony powodowej jest brak, dlatego żądanie zasądzenia należności na rzecz strony powodowej w sposób solidarny zostało oddalone. Natomiast wobec tego, że powodowie są małżonkami posiadającymi ustawową wspólność majątkową, należność zasądzono na ich rzecz do ich majątku wspólnego. Jak słusznie wskazuje się w literaturze, „Poprawną formułą jest więc tutaj „zasądzenie świadczenia na rzecz powodów”; bez zastosowania konstrukcji zasądzenia solidarnego, ale też bez rozdzielania świadczenia na części przypadające każdemu z małżonków. Jest zaś oczywistością, że zasądzone na rzecz obojga małżonków świadczenie wejdzie, po jego wyegzekwowaniu, do majątku wspólnego małżonków; stanowiącego przedmiot wspólności łącznej. (...) Powinien zatem sąd, zobowiązany do prawidłowego stosowania właściwych przepisów prawa materialnego, dokonać zasądzenia świadczenia na rzecz powodów w oznaczonych częściach, a w przypadku wierzytelności dotyczących majątku wspólnego małżonków i majątku wspólników spółki cywilnej bez podziału świadczenia na oznaczone części; za każdym razem bez zastosowania konstrukcji solidarności czynnej wierzycieli. Oczywiście należy tu, dla pełnego rozstrzygnięcia sprawy, zaakcentować w każdym przypadku, poprzez przyjęcie w sentencji orzeczenia formuły oddalenia dalej idącego powództwa, że sąd nie uwzględnił zawartego w pozwie żądania zasądzenia świadczenia w trybie solidarności czynnej wierzycieli.”¹²

Powództwo zostało oddalone w części obejmującej żądanie zasądzenia świadczenia na rzecz powodów solidarnie. Zasądzenie kwoty dochodzonej pozwem, lecz w sposób inny niż wskazany przez powodów, nie stanowi naruszenia art. 321 § 1 k.p.c., a odmienna wykładnia tego przepisu jest uznawana w orzecznictwie za oczywiście błędną.¹³

Przedawnienie.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego przedawnia po upływie wynikającego z art. 118 k.c. terminu 6 lat na koniec roku kalendarzowego (10 lat co do roszczenia o zwrot świadczeń spełnionych przed dniem 9.07.2018 r., zgodnie z art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 13 kwietnia 2018 r. o zmianie ustawy - kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw). Termin przedawnienia roszczenia konsumenta o zwrot świadczeń spełnionych na podstawie umowy kredytu, która jest nieważna bądź zawiera niedozwolone postanowienia umowne rozpoczyna bieg z dniem, w którym konsument dowiedział się (lub przy zachowaniu należytej staranności powinien był się dowiedzieć) o tym, że umowa jest nieważna lub że zawiera niedozwolone postanowienia umowne.¹⁴ a z przeprowadzonych dowodów wynika, że miało to miejsce najwcześniej w 2021 r. Wobec tego w tym roku rozpoczął się bieg terminu przedawnienia (art. 120 § 1 k.c.) roszczenia kredytobiorcy o zapłatę, który nie upłynął jeszcze w dniu złożenia pozwu, kiedy to doszło do przerwania biegu tego terminu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Tym samym roszczenie strony powodowej nie jest przedawnione.

Odsetki.

Roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego stanowi roszczenie bezterminowe, a zatem staje się wymagalne po wezwaniu do zapłaty (art. 455 k.c.). Jednocześnie skuteczność dochodzenia zwrotu powyższego świadczenia przez konsumenta nie może być uzależniona od złożenia przez niego oświadczenia, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy nieuczciwych warunków umownych i wyraża zgodę na uznanie umowy za nieważną.¹⁵ Wezwanie do zapłaty nastąpiło z chwilą doręczenia pozwanemu odpisu pozwu w dniu 15.11.2023 r. (k. 274), co oznacza, że pozwany powinien był spełnić świadczenie dochodzone pozwem w terminie 14 dni od tej daty, a zatem popadł w opóźnienie z dniem 30.11.2023 r. i od tej daty na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. zostały od niego zasądzone odsetki ustawowe za opóźnienie.

Natomiast przedprocesowe wezwanie do zapłaty nie było skuteczne, ponieważ nie zawierało wskazania konkretnej kwoty, której powodowie żądają od pozwanego.

Zarzut zatrzymania.

Umowa kredytu jest umową wzajemną w rozumieniu art. 487 § 2 k.c.¹⁶, gdyż istota tej umowy sprowadza się do oddania przez bank środków pieniężnych do dyspozycji kredytobiorcy w zamian za świadczenie wzajemne w postaci zapłaty odsetek, a zatem oba te świadczenia są ekwiwalentne. Pomimo tego Sąd nie uwzględnił zarzutu zatrzymania (art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.). Mianowicie skorzystanie z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego powoduje wstrzymanie wymagalności roszczenia wierzyciela, a w rezultacie wyłącza opóźnienie w spełnieniu świadczenia przez dłużnika, a w konsekwencji wykluczyła możliwość dochodzenia przez wierzyciela odsetek za okres po skorzystaniu z prawa zatrzymania¹⁷. Niemniej jednak pozbawienie konsumenta prawa do dochodzenia tych odsetek za wskazany okres stałoby w sprzeczności z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13¹⁸. Choć wprawdzie prawo zatrzymania z samej swojej istoty nie pozostaje sprzeczne z powyższymi regulacjami, to jednak zastosowanie w sprawie wytoczonej przez konsumenta nie jest w praktyce możliwe. Brak jest bowiem możliwości uwzględnienia przez Sąd zarzutu zatrzymania i jednoczesnego zasądzenia odsetek ustawowych za opóźnienie do dnia zapłaty – takie bowiem rozstrzygnięcie pozostawałoby sprzeczne z art. 455, 481, 496 i 497 k.c., a przede wszystkim byłoby sprzeczne z samą istotą prawa zatrzymania, której istotą jest wyłączenie wymagalności roszczenia wierzyciela. Prawo dłużnika do wstrzymania się ze spełnieniem świadczenia byłoby w istocie fikcyjne, gdyby miał on obowiązek zapłaty odsetek ustawowych za opóźnienie po tym, jak skorzystał z prawa zatrzymania. Także zasądzenie od dłużnika odsetek ustawowych za opóźnienie za okres, w którym nie pozostaje w opóźnieniu, byłoby nie sprzeczne ze wskazanymi powyżej przepisami, lecz również nielogiczne. Z uwagi na wskazane powyżej problemy konstrukcyjne, Sąd stwierdził, że jedynym rozwiązaniem zgodnym zarówno z art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13, jak również z art. 455, 481, 496 i 497 k.c., było stwierdzenie, że pozwany nie może skutecznie powoływać się na prawo zatrzymania, a skorzystanie z tego prawa w sprawie wytoczonej przez konsumenta pozostaje sprzeczne z celem tego prawa.

Koszty procesu.

Stosownie do wyniku postępowania, pozwany został na podstawie art. 100 k.p.c. obciążony całymi kosztami procesu obejmującymi kwoty:

- 1.000 zł tytułem równowartości opłaty od pozwu,
- 34 zł tytułem równowartości opłaty skarbowej od pełnomocnictwa,
- 10.800 zł tytułem kosztów zastępstwa prawnego w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

1 por. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2018 r., III CZP 29/17,

2 por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3.10.2019 r., C-290/18, D.,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 29.04.2021 r., C-19/20, Bank (...),

3 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 – C-82/21, (...), pkt 78,

4 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 - C-82/21, (...), pkt 76,

5 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.12.2019 r., V CSK 382/18,

6 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26.05.2022 r., II CSKP 650/22,

7 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.10.2019 r., IV CSK 309/18,

8 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., C-80/21 – C-82/21, (...), pkt 79, 83-84,

9 por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28.04.2022 r., III CZP 40/22,

10 por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.05.2022 r., II CSKP 163/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.05.2022 r., II CSKP 1030/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.05.2022 r., II CSKP 797/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.06.2022 r., II CSKP 701/22,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.06.2022 r., II CSKP 616/22,

11 por.:

- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,

12 por. Edward Gniewek, O wadliwościach stosowania zasad solidarności czynnej w postępowaniu sądowym – uwag kilka, MOP 2009, Nr 3, str. 121,

13 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.11.2018 r., II CNP 54/17,

14 por.:

- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 9.07.2020 r., (...) i (...), C-698/18 i C-699/18,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16.07.2020 r., (...) i (...), C-224/19 i C-259/19,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 22.04.2021 r., (...), C-485/19,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10.06.2021 r., (...), C-776/19 - C-782/19,
- wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 8.09.2022 r., (...), C-80/21 – C-82/21,
- uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z mocą zasady prawnej z dnia 7.05.2021 r., III CZP 6/21,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13.01.2022 r., III CZP 61/22.

15 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 7.12.2023 r., C-140/22, (...), pkt 59, 65,

16 por.:

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.04.2011 r., IV CSK 422/10,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2014 r., IV CSK 440/13,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.03.2017 r., II CSK 281/16,
- uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16.02.2021 r., III CZP 11/20,
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.02.2022 r., II CSKP 459/22,

- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.03.2022 r., II CSKP 474/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1.02.2023 r., I CSK 6309/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5111/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5424/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.04.2023 r., I CSK 5447/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20.07.2023 r., I CSK 5939/22,
 - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.07.2023 r., I CSK 6145/22,
- 17 por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.05.2022 r., II CSKP 34/22.
- 18 por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 14.12.2023 r., C-28,22, (...), pkt 87.